

Συνοχή

Η έννοια της συνοχής αφορά τη λεξικογραμματική σύνδεση κειμενικών τμημάτων. Η συνοχή ενός κειμένου εξασφαλίζεται με συγκεκριμένα λεξικογραμματικά στοιχεία που ονομάζονται **συνοχικοί δεσμοί**. Στα ελληνικά μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής μηχανισμούς συνοχικών δεσμών:

1. Προσωπική αναφορά

Ο σημαντικότερος γραμματικός μηχανισμός εξασφάλισης της συνοχής ενός κειμένου είναι η αναφορά. Πρόκειται για τη χρήση αντωνυμιών και επιρρημάτων (ονοματική αναφορά) ή ρηματικών καταλήξεων (ρηματική αναφορά), προκειμένου να αναφερθούμε σε μια οντότητα που έχει προηγηθεί ή έπεται.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1

Ο άνθρωπος παρεμβαίνει αλόγιστα στη φύση. Τη θεωρεί αντικείμενο προς εκμετάλλευση.

ΣΧΟΛΙΟ: Η προσωπική αντωνυμία «Τη» αναφέρεται στη «φύση».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2

Η Μαρία μου ζήτησε να της δανείσω το βιβλίο μου. Το δικό της το έχασε.

ΣΧΟΛΙΟ: Η κτητική αντωνυμία «δικό της» αναφέρεται στο «βιβλίο».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3

Άνοιξε το βιβλίο στη σελίδα 23. Εκεί βρισκόταν η αρχή του δεύτερου κεφαλαίου.

ΣΧΟΛΙΟ: Το επίρρημα «Εκεί» αναφέρεται στη «σελίδα 23».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 4

Να κάνετε αναλυτική σύνταξη στην παρακάτω πρόταση: «Ο Σωκράτης είναι σοφός».

ΣΧΟΛΙΟ: Το επίρρημα «παρακάτω» αναφέρεται στην πρόταση «Ο Σωκράτης είναι σοφός».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 5

Ο μαθητής διάβαζε συστηματικά όλο τον χρόνο. Κατάφερε να περάσει τις εξετάσεις με εξαιρετική βαθμολογία.

ΣΧΟΛΙΟ: Οι καταλήξεις των ρημάτων και στις δύο προτάσεις αναφέρονται στον «μαθητή».

2. Έλλειψη

Η έλλειψη αναφέρεται στη σύνδεση οντοτήτων ή τμημάτων του κειμένου μέσω της παράλειψης ενός στοιχείου που θεωρείται ευκόλως εννοούμενο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Δεν τελείωσα ακόμα τις δουλειές μου. Εσύ;

ΣΧΟΛΙΟ: Παραλείπεται ως ευκόλως εννοούμενη η πρόταση «τελείωσες τις δουλειές σου;».

3. Υποκατάσταση

Η υποκατάσταση αναφέρεται στη χρήση γραμματικών στοιχείων («μεν ... δε», «ο πρώτος ... ο δεύτερος», «ο ένας ... ο άλλος») για την υποκατάσταση μιας οντότητας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η ανεργία δεν πρέπει να ταυτίζεται με την αεργία. Η πρώτη αναφέρεται στην έλλειψη εργασίας για κάποιον που επιθυμεί να εργαστεί, η δεύτερη στην έλλειψη οποιασδήποτε απασχόλησης.

ΣΧΟΛΙΟ: Οι λέξεις «ανεργία» και «αεργία» υποκαθίστανται από τις φράσεις «η πρώτη» και «η δεύτερη» αντίστοιχα.

4. Λεξιλογικά σχήματα

A. Παράφραση

Η συνοχή εξασφαλίζεται μέσω της χρήσης μιας λέξης σε άλλη γραμματική κατηγορία. Συνήθως εμφανίζεται μαζί με τον μηχανισμό της αναφοράς.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η φτώχεια επεκτείνεται σε παραδοσιακά μεσαία στρώματα του πληθυσμού. Η επέκτασή της αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνική συνοχή.

ΣΧΟΛΙΟ: Η ρηματική φράση «Η φτώχεια επεκτείνεται» αντικαθίσταται από την ονοματική «η επέκτασή της».

B. Συνωνυμία

Μία λέξη/φράση αντικαθίσταται με μια συνώνυμή της.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το ομαδικό πνεύμα είναι απαραίτητο στην εργασία. Όταν η συλλογική δουλειά αποτύχει, κανένα άτομο δεν μπορεί να είναι παραγωγικό.

ΣΧΟΛΙΟ: Συνώνυμες φράσεις «ομαδικό πνεύμα» και «συλλογική δουλειά».

Γ. Αντωνυμία

Μία λέξη/φράση αντικαθίσταται με μια αντίθετή της.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η ύφεση προκαλεί κοινωνική δυσαρέσκεια. Η ανάπτυξη εξασφαλίζει καλή ποιότητα ζωής και κοινωνική ειρήνη.

ΣΧΟΛΙΟ: Αντίθετες λέξεις «ύφεση» και «ανάπτυξη».

Δ. Υπωνυμία

Η συνοχή επιτυγχάνεται μέσω μιας σχέσης υπερώνυμου-υπώνυμου.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η καταστροφή του περιβάλλοντος θα έχει ανυπολόγιστες συνέπειες για την ανθρωπότητα. Η μόλυνση της ατμόσφαιρας αυξάνει επικίνδυνα τη θερμοκρασία του πλανήτη και προκαλεί ήδη φυσικές καταστροφές.

ΣΧΟΛΙΟ: Η φράση «καταστροφή του περιβάλλοντος» αντικαθίσταται από την υπώνυμη φράση «Η μόλυνση του περιβάλλοντος».

E. Μερωνυμία

Η συνοχή επιτυγχάνεται μέσω μιας σχέσης όλου-μέρους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το Κοινοβούλιο διχάστηκε. Οι βουλευτές έπρεπε να αποφασίσουν κατά συνείδηση.

ΣΧΟΛΙΟ: Η λέξη «Το Κοινοβούλιο» αντικαθίσταται από τη μερώνυμη λέξη «Οι βουλευτές».

Στ. Συνεμφάνιση θεματικού λεξιλογίου

Η συνοχή επιτυγχάνεται μέσω της συνύπαρξης λέξεων από το ίδιο θεματικό πεδίο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Κλείδωσε την πόρτα φεύγοντας. Το παράθυρο έμεινε ανοιχτό.

ΣΧΟΛΙΟ: Η λέξη «πόρτα» αντικαθίσταται από τη λέξη «παράθυρο» που ανήκει στο ίδιο θεματικό πεδίο (σπίτι).

5. Συνδετικές λέξεις-φράσεις (δείκτες λόγου)

ΔΕΙΚΤΕΣ ΛΟΓΟΥ	ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
Προσθετικοί	Απλή προσθήκη	(κατοφαστική) και, επίσης, ακόμα, παρόμοια, ανάλογα (αποφαστική) ούτε, μίτε, ούτε ... ούτε
	Εμφατική προσθήκη	επιπρόσθετα, επιπλέον, εκτός αυτού, άλλωστε, εξάλλου, παρεμπιπτόντως, ας σημειωθεί ακόμη ότι...
	Σύγκριση	παρόμοια, όμοια, ανάλογα, από την άλλη, αφενός ... αφετέρου, την ίδια στιγμή, το ίδιο συμβαίνει και...
	Διάζευξη	ή, είτε, εναλλακτικά
	Επεξήγηση	δηλαδή, με άλλα λόγια, αυτό σημαίνει ότι..., με αυτό εννοώ..., έτσι, για παράδειγμα, λόγου χάρη, για να διευκρινιστεί, για να ειπωθεί διαφορετικά
Εναντιωματικοί	Απλή αντίθεση	αλλά, όμως, αν και, αλλά και
	Εμφατική αντίθεση	ωστόσο, αντίθετα, παρ' όλα αυτά, παρ' ότι, απεναντίας εντούτοις
	Ομολογία	πράγματι, στην πραγματικότητα, προφανώς
	Σύγκριση	από την άλλη, αφενός ... αφετέρου, την ίδια στιγμή, δε συμβαίνει όμως το ίδιο, διαφορετικά, όχι μόνο ... αλλά και
	Διόρθωση	αντί αυτού, μάλλον, αναθέτως, τουλάχιστον
	Απόρριψη	σε κάθε περίπτωση πάντως, όπως και να έχει
	Αιτιώδεις	Άπλό αποτέλεσμα
	Άπλή αιτία	γιατί, διότι, καθώς, αφού, γι' αυτό τον λόγο, εξαιτίας/λόγω αυτού, χάρη σε
	Σκοπός	γι' αυτό τον σκοπό, με αυτό υπόψη
	Υπόθεση	αν ... τότε, σε αυτή την περίπτωση/περίσταση, κάτω από αυτές τις συνθήκες, εφόσον έτσι έχει η κατάσταση/τα πράγματα,
	Συσχετισμός	από αυτή την άποψη, αναφορικά με αυτό, σε διαφορετική περίπτωση, από άλλη οπτική γωνία, πέρα από αυτό, εδώ, αλλού, περισσότερο ... παρά
Χρονικοί	Χρονική ακολουθία	ύστερα, έπειτα, μετά από αυτά, ακολούθως, πρώτον ... δεύτερον, αργότερα, αρχικά ... έπειτα ... τέλος
	Ταυτόχρονο	την ίδια στιγμή, ταυτόχρονα, παράλληλα, τότε, κατά τη διάρκεια
	Προτεράχρονο	προηγουμένως, πριν
	Υστεράχρονο	τελικά, στο τέλος
	Συμπερασμο	συμπερασματικά, καταλήγοντας, εν κατακλείδι
	Παρελθόν	μέχρι τώρα/σήμερα
	Παρόν	τώρα, σε αυτό το σημείο, από στιγμή σε στιγμή
	Μέλλον	από εδώ και πέρα, στο εξής
	Σύνοψη	συνοπτικά, κοντολογίς, με λίγα λόγια, για να ανακεφαλαιώσουμε